

Η ψαρική στην Αίνο

*Εγώ `μαι του ψαρά ο γιος,
μα τάστρι μα τον ουρανό
και πήγα να ψαρέψω,
μαύρα μάτια να διαλέξω*

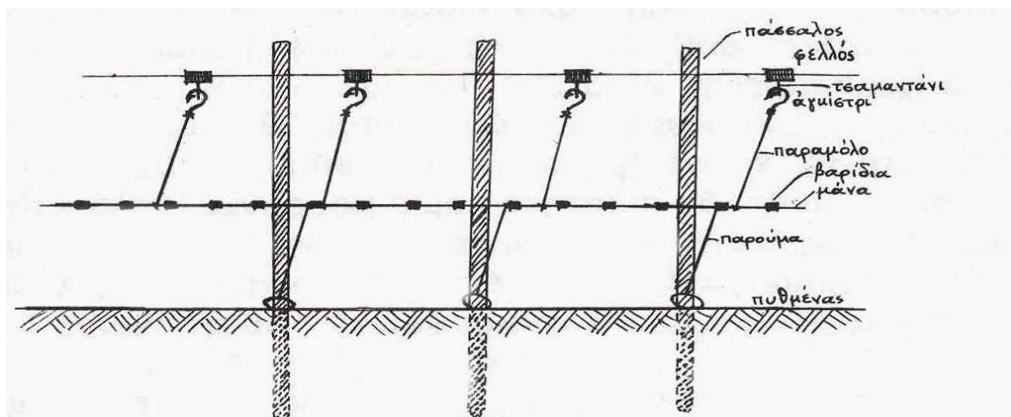
Δημοτικό τραγούδι

Η Αίνος σκλαβώθηκε από τους Τούρκους δύο χρόνια μετά την Κωνσταντινούπολη. Όπως λέει ο θρύλος τον πρώτο καιρό οι κατακτητές προσπάθησαν με διπλωματία να επιβληθούν στους «ραγιάδες». Μα όταν είδαν ότι αυτοί ήταν αγύριστα κεφάλια άρχισαν να σκληραίνουν. Τα πράγματα δυσκόλεψαν πολύ όταν μία ομάδα από Αινίτες πατριώτες γκρέμιζε τον Μουεζίνη από το Κάστρο την ώρα της νυχτερινής προσευχής. Τότε οι Τουρκικές αρχές διέταξαν γενική σφαγή των Ελλήνων. Πολλοί άντρες ιδίως ψαράδες, κατέφυγαν σε νησάκι του Έβρου, αλλά και εκεί τους κατεδίωξαν οι εξαγριωμένοι Τούρκοι και τους έσφαξαν. Από τότε το νησάκι πήρε το όνομα **Γκιαούρ Αντά**, δηλ. Νησί των Απίστων.

Παρά τους κατατρεγμούς οι Αινίτες διακρίθηκαν ως ναυτικοί, ψαράδες, έμποροι τσουκαλάδες και αμπελουργοί. Περιζήτητα ήταν τα κρασιά, τα πελώρια πιθάκια, το μαύρο χαβιάρι, το αβγοτάραχο και τα «κολ'τά παστά ψάρια» της Αίνου.

Οι επιδέξιοι Αινίτες ψαράδες διέσχιζαν τον ποταμό Έβρο με «καζάκια», δηλαδή πλεούμενα μήκους 6 μ και πλάτους 1.20 μ., που είχαν 2 ή 4 κουπιά, και «μπλάβες» δηλαδή σχεδίες ειδικές για τα ρηγά νερά. Ήταν ειδικοί στο ψάρεμα της μουρούνας, που είναι ψάρι εποχιακό, του ποταμού και αποδημητικό. Βρίσκεται στα μέρη μας από τον Φεβρουάριο ως τον Ιούνιο. Οι Αινίτες έπαιρναν από τις Τουρκικές αρχές άδεια (σετέ) για να φύγουν για το ψάρεμα της μουρούνας. Εφάρμοζαν δύο τρόπους:

- α) τα δίχτυα (μουρουνόδικτα), που δεν είναι τόσο αποδοτικά, και
- β) τα παραγάδια (καρμάκια), που είναι επινόηση των ψαράδων της Αίνου και χρησιμοποιούνται ως σήμερα.

Έγκατάσταση για τό ψάρεμα τής μουρούνας

Τα παραγάδια είναι πιο αποτελεσματικά. Τοποθετούνται συνήθως στις εκβολές και στα ρηχά νερά του ποταμού. Με προσοχή τοποθετούνται οι «τόνοι» (σειρές από παραγάδια), που τους μπήγουν έτσι, ώστε να μη μπορεί να ξεφύγει η μουρούνα. Οι «τόνοι» απέχουν ο ένας από τον άλλον τόσο ώστε να μην πλέκουν καθώς τους χτυπά το δυνατό ρεύμα του ποταμού. Κάθε παραγάδι έχει : α) τη «μάννα», το βασικό σχοινί που το μήκος του είναι περίπου είκοσι ως τριάντα μέτρα, β) τα «παλούκια», πασσάλους που βυθίζονται σταθερά κατά πλάτος του ποταμού και σε απόσταση πέντε ως έξι μέτρων ο ένας από τον άλλον γ) την «παρούμα», θηλιά που μπορεί να περιστρέφεται ελεύθερα ανάλογα με τη φορά και τη δύναμη του ρεύματος. Βρίσκεται στη βάση κάθε πασσάλου και το μήκος της είναι ένα ως δύο μέτρα. Κάθε «μάννα» έχει πάνω της δεμένα τα «παράμολα» και κάθε παράμολο φέρει ως πενήντα αγκίστρια.. σε κάθε μάννα είναι δεμένες συμμετρικά οι παρούμες ανάλογα με τον αριθμό των πασσάλων. Η μάννα βυθίζεται και συγκρατείται στον πυθμένα με βαρίδια (πέτρες), που βρίσκονται σε μικρή απόσταση το ένα από το άλλο. Κάθε παράμολο έχει δεμένο στην άκρη του ένα μόνο αγκίστρι με ψαράδικη κλωστή (νήμα). Το αγκίστρι έχει μήκος από το μέσο της καμπύλης του ως το άκρο 12-15 εκ. Ανάλογο είναι και το πάχος του.

Το «τσαμαντάνι» είναι διπλή ψαράδικη κλωστή (νήμα) στριμμένη καλά, που συνδέει το άγκιστρο με τον φελλό σε απόσταση 30 εκ. Ο φελλός τέλος είναι τετράγωνος.

Το δέσιμο του αγκιστριού λέγεται «πατριωνάρισμα». Τα αγκίστρια είναι ψευδαργυρωμένα, ακονισμένα στην αιχμή τους από καπετάνιο του συγκροτήματος και αλειμμένα με ζωικό λίπος (άλειμμα). Έτσι όταν έρχονται σε επαφή με την μουρούνα μπαίνουν αμέσως στο κορμί της. Όταν το ψάρι τινάζεται για να απαγκιστρωθεί, αγκιστρώνεται ακόμα περισσότερο. Το «άλειμμα» της αιχμής του αγκιστρου έχει δύο σκοπούς:

α) το να μπει γρηγορότερα στο κορμί της μουρούνας και β) να μη σκουριάζει. Το ακόνισμα και η επάλειψη γίνονται κάθε δέκα ημέρες γιατί το ρεύμα του ποταμού παρασύρει το λίπος.

Ο έλεγχος των παραγαδιών γινόταν δύο φορές την ημέρα, κατά την ανατολή του ηλίου, όχι μόνο για να διαπιστωθεί αν πιάστηκε καμία μουρούνα, αλλά και για να δουν μήπως καταστράφηκαν, επειδή ο ποταμός παρασέρνει κορμούς και κλαδιά δέντρων και πνιγμένα ζώα. Ο έλεγχος αυτός λέγεται «λέντισμα» του παραγαδιού.

Παλιά ψάρευαν τη μουρούνα στον βόρειο Έβρο. Οι Αινίτες ψαράδες έφθαναν ως την Φιλιππούπολη. Τότε χρησιμοποιούσαν στο ψάρεμα και τη «μερέζα», δηλαδή δίχτυα. Κάθε τέσσερα μέτρα έβαζαν ένα «παλούκι». Πάνω και κάτω υπήρχε χοντρό σχοινί. Όταν χτυπούσε επάνω το ψάρι αιχμαλωτιζόταν γιατί η «μερέζα» σχημάτιζε σακούλα. Η μουρούνα πολλές φορές ζυγίζει εκατό οκάδες. Από κάθε ψάρι βγαίνουν οχτώ ως είκοσι οκάδες μαύρο χαβιάρι. Από τον «ακρανιό» αποδημητικό ψάρι σαν τη μουρούνα, βγαίνει το χαβιάρι, με το οποίο γίνεται το αβγοτάραχο.

Γενικά τα ψάρια του Έβρου είναι ονομαστά. Στις όχθες του αντηχεί ακόμα το παλιό ρυθμικό τραγούδι των ψαράδων :

*Στην Κερασιά βολάξαμε
ελέσα γιαλέσα
πιάσαμε κολιαρούδια
ελέσα γιαλέσα
ελιγιμόλι για σα ίσα χώ.*

Από την Αίνο γινόταν κάθε χρόνο εξαγωγή ψαριών, ιδίως «καπνιστών». Το 1848 πραγματοποιήθηκε εξαγωγή 20.000 οκάδων με προορισμό τη Σύρο και την Αλεξάνδρεια.

Πολλά ψάρια έβγαιναν και από τα «νταλιάνια» (ιχθυοτροφεία της Αίνου), που τα νοίκιαζαν από τις Τουρκικές αρχές επιχειρηματίες μετά την δημοκρασία. Τα «νταλιάνια» γινόταν στα μέρη όπου χυνόταν ο Έβρος στη θάλασσα. Τοποθετούνταν δίχτυα σε παλούκια, που τα στερέωναν βαθιά. Άφηναν στενό πέρασμα, την «πόρτα», που την άνοιγαν την άνοιξη για να μπουν τα ψάρια και την έδεναν (έκλειναν) των αγίων Αποστόλων. Το φράγμα του νταλιανιού λεγόταν «τόνος». Σε κάθε νταλιάνι υπήρχε ο καπετάνιος που διοικούσε όλους τους ψαράδες. Οι τελευταίοι «στοιχίζονταν» (μισθώνονταν) από του Ευαγγελισμού μέχρι την «πλημμύρα» (Χριστούγεννα) και πληρώνονταν «χρονιάτικα». Επίσης τους έταζαν δύο ζευγάρια τσαρούχια («ποδήματα») και ένα δαμάλι.

Τα τελευταία χρόνια μόνιμος ενοικιαστής ήταν ο πρόκριτος, μεγαλέμπορος και κτηματίας Αντώνιος Παπαπαθανάσης. Του Αγίου Δημητρίου, που άρχιζε το «ξεψάρισμα» των νταλιανιών, ο επιχειρηματίας με την οικογένεια του, τους συγγενείς, τους φίλους και τους ψαράδες του εκκλησιάζονταν στον ναό του Αγίου Δημητρίου. Μετά την αρτοκλασία οι γιοι του έτρεχαν στο πατρικό σπίτι και από τα παράθυρα του δεύτερου ορόφου άρχιζε ο «ψαροπόλεμος». Το εκκλησίασμα καθώς έβγαινε από τον ναό περνούσε υποχρεωτικά έξω από το αρχοντόσπιτο, όπου «...αλλαγμένοι και με τα γιορτινά τους, καθοσιομένοι και καθαγιασμένοι, οι άνθρωποι δεχόταν στα κεφάλια τους καταιγισμό ψαρικών πυρών. Γέλια, πειράγματα, ελιγμοί, προσπάθειες να ξεφύγουν...τα σαζάνια. Καμιά διαμαρτυρία, παρεξήγηση, συμπλοκή και τα τέτοια. Και γαρ εθίμων θεοί πείθονται. Και γέμιζε ο δρόμος ψάρι άφθονο, ψάρι χορταστικό, που ούτε η θάλασσα της Τιβεριάδος έβγαλε ποτέ της, έστω και στου Χριστού το κέλευσμα. Και μάζευε η φτωχολογιά ψάρι με την καρδιά της και παρέμειναν εκτάδην κείμενα άλλα τόσα» (αφήγηση Ι. Αχουριώτη).

Εκείνη την ημέρα γινόταν μεγάλο γλέντι και φαγοπότι στο σπίτι του επιχειρηματία, όπου ως αργά έπαιζαν τα «όργανα», χόρευαν οι καλεσμένοι και τραγουδούσαν :

*Εμένα με το είπανε άνθρωποι μερακλήδες
πως την καλύτερη ζωή την κάνουν οι μπεκρήδες.*

Λίγο πριν διαλυθούν οι οργανοπαίχτες έπαιζαν :

*Δε σε θαρρούσα θάλασσα νερό να κατεβάζεις
Και συ κατέβασες νερό μια θάλασσα γεμάτη
Κατέβασες και μηλιά τα μήλα φορτωμένη.
Κάνει τα μήλα κόκκινα, τα φύλλα της δροσάτα,
Και κάτω στη ριζίτσα της αγιόκλημα φυτρώνει
Κάνει σταπίδια ροζάκια και το κρασί μοσχάτο*

Γύρισμα :

*Δε σε θαρρούσα θάλασσα,
Τζίγκι, τζίγκι, τζόλα μ'
Τζίγκι, τζίγκι, τζό
Νερό να κατεβάσεις
Ρομπομπό, μωρή, ρομπομπό*

Αν σηκωνόταν να χορέψει η «Κυρά», ο σπιτονοικοκύρης κολλούσε στα μέτωπα των μουσικών χρυσά νομίσματα.

Ψαρότοποι στην περιοχή της Αίνου ήταν οι επόμενοι : τα Κόκκινα, το Ρέμα, ο Μπόταμος, τα Ξέβαθα (ρηγά), τα Μποστανλίκια, ο Καραμάνος, το Δενδρούδ' , η Ντρανά, όπου υπήρχε ιχθυοτροφείο με πολλές κώτσες (τσιπούρες) η Βουλγαρίτσα, η Μικρή Μαρίτσα, η Μισονησίδα, το ιχθυοτροφείο Καζκιλή, τ' Καραβιού το ξεράδ', το Σουζογκιολού, η λίμνη «το Λαμπί» (στο ιχθυοτροφείο της αφθονούσαν οι λικουρίνοι και τα χέλια) η λίμνη Στεντορίδα, γνωστή και ως λίμνη των Νυμφών ή Γιάλα, όπου ψάρευαν σαζάνια.

Ονομασίες ψαριών : Κεφάλια πέντε ειδών : Τα νιάκια, απ' όπου το περίφημο αβγοτάραχο, χεράνια, αχελωνάρια ή μαυράκια, μεξινάρια που γίνονται «κολτά», αρμυρά και καπνιστά, ψαμόνια. Ακρανοί, μολοκόπια, θυάδια, κυνηγοί, μπαρμπούνια, σαφρίδια, μπακαλιάροι, γλώσσες, γαρίδες.

Ψάρια του γλυκού νερού : σαζάνια, τσαπούκιες, κοκκινοφτερούσες.

Τα **κολτά** τα παστώνουν με αλάτι μέσα σε βαρέλια, βάζοντας από πάνω πέτρα (βάρος). Αν θέλουν να τα καπνίσουν τα στραγγίζουν, μετά τα αραδιάζουν ανά δύο και τα κρεμούν στο «καπνισταριό» το οποίο είναι δωμάτιο που δεν παίρνει αέρα από πουθενά. Το στρώνουν με ροκανίδια, από πάνω ρίχνουν ζάχαρη και έπειτα βάζουν φωτιά στα ροκανίδια και κλείνουν καλά την πόρτα. Τα ψάρια καπνίζονται μία ως δύο ημέρες.

Περίφημοι ήταν οι αστακοί της Ποντισμένης λίμνης και οι κώτσες (τσιπούρες) της Αίνου. Για τις τελευταίες οι Αινίτες έλεγαν : *άμα βρεις κώτσα τα ψάρια κλώτσα.*

Ονομαστά ήταν ακόμη και τα χέλια της Αίνου, που τα πάστωναν και τα έκαναν εξαγωγές.

Εργαλεία των ψαράδων ήταν : γρίπος, πλεμάτι μεγάλο με πολλές οργιές δίχτυα, απλάδια, μερέζες, καμάκι, που το χρησιμοποιούσαν και στην εποχή του Ομήρου, `πόχη (απόχη). Καμιά φορά «φλόμωναν» τα ψάρια με κλωνάρια «φλόμου» (ευφορβία), που έριχναν στη θάλασσα και έτσι τα ψάρια ζαλίζονταν και οι ψαράδες τα έπιαναν πιο εύκολα.

Οι γυναίκες έπλεκαν με ειδικό βαμβακερό νήμα τα δίχτυα. Υπήρχαν διάφορα είδη όπως : ο αθίβολος ή παιζόβολος, που ήταν δίχτυ στρογγυλό (διαμέτρου 8-10 πήχες). Γύρω γύρω είχε « σκαντήλια» (βαρίδια από μολύβι). Ο ψαράς προχωρούσε στη θάλασσα και τον έριχνε σε μέρος «με καθαρό πάτο». Με προσοχή τραβούσε τον αθίβολο στην παραλία και έβγαζε τα ψάρια.

Το δίφανο, που ήταν δίχτυ με μικρά και μεγάλα «μάτια», ήταν έτσι μπλεγμένο ώστε τα ψάρια έμπαιναν από τα μεγάλα μάτια και μετά δεν μπορούσαν να βγουν από τα μικρά . Η `πόχη (απόχη), η οποία είναι μικρός σάκος καμωμένος από δίχτυ και στερεωμένος σε ξύλινο ή σιδερένιο στεφάνι με μακρύ «χέρι»

Οι γυναίκες δούλευαν και τραγουδούσαν :

*Σ' αυτή τη γειτονίτσα, μία νέα αγαπώ,
ξανθή και μαυρομάτα ως δεκαοχτώ χρονώ.
Μήτε στην πόρτα βγαίνει μήτε στον ηλιακό.
Μουδέ στο παναθύρι δυο λόγια να της πω.
- Μάνα σαν αρρωστήσω, και πέσω στα βαριά
μήτε γιατρό να φέρεις, μουδέ και γιατρικά,
να φέρεις την αγάπη μ` με τα ξανθά μαλλιά.*

Την ώρα της δουλειάς χρησιμοποιούσαν τα εξής παραγγέλματα : «βίρα», «άλα» και «καλάρισμα», δηλαδή βάλε στη θάλασσα τα δίχτυα..

Από τα πιο αγαπημένα τραγούδια των θαλασσινών της Αίνου αναφέρουμε τα ακόλουθα δύο :

*Μας πήραν την αγάπη
και μεις εμείναμε
σα γλάροι παν' στη ξέρα
ξημερωθήκαμε.*

*Ντεληβοριάς εφώναξε Ντεληβοριάς φωνάζει:
«αέρας έρχεται παιδιά να πιάσετε λιμάνι».
Όσα καράβια άκουσαν πήγαν πιάσαν λιμάνι.
Ένα καράβι νίτικο ορτσάρει δε μαϊνάρει.
«Δεν σε φοβάμαι ρε βοριά, όσο κι αν θέλεις φύσα!
Έχω καράβι από σκαρί κι άλμπουρα κυπαρίσσια,
Έχω και ναύτες Ψαριανούς κι από καιρούς γνωρίζω...»*

Οι ηλικιωμένοι Αινίτες θυμούνται τα παλιά και δακρύνουν καθώς μουρμουρίζουν « κατακαημένη Πατρίδα π` απόμεινες σκλάβα... »

Βιβλιογραφία:

Κ.Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Λαογραφικά Θράκης (τόμος Α'), Αθήνα 1979
Αφηγητές: **Αθανάσιος Μπαμπάλας, Ιωάννης Αχουριώτης**